

Піддячий М. І.

ПІДГОТОВКА ПЕДАГОГА ДО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ І СТУДЕНТА

Категорія «розвиток» є ключовою в освіті і наскрізно проходить через навчально-виховний процес. В особистісному вимірі це процес, унаслідок якого відбувається перехід від одного якісного стану до іншого, вищого (ступінь освіченості, культурності, фізичної, розумової та духовної зрілості тощо).

Упродовж підготовки педагога до взаємодії з учнями та студентами маємо сформувати достатній рівень «психологічного досвіду», усвідомлюючи, що його наявність має відповідати поставленим завданням і є передумовою перетворення бажання на дійсність. Категорію «психологічний досвід» складно знайти в загальній і віковій психології, не говорячи вже про педагогіку. Зрідка на неї можна натрапити в підручниках та монографіях, зокрема з педології. Психологічний досвід є духовним утворенням, поза якими не відбувається навіть подих людини, кожна мить її життєдіяльності, мислення й творчості, учіння й виховання, благополуччя й невдач. У науковому аналізі психологічного досвіду набуває важливості проблема виокремлення висхідного понятійного ряду індивідуального психологічного досвіду. До нього належать: визначення категоріального спектру досвіду, основних принципів його формування й розвитку, системоутворювального чинника, структурно-динамічної організації, рівнів і підструктур, характеру трансформаційних і адаптаційних процесів.... На підставі важливого наукового принципу В. М. Бехтерева про психологічний досвід як основний критерій людської психіки, виокремлюється наукова проблема сугестологічної зумовленості розвитку «психологічного досвіду» [2, с. 10–12].

Через це підготовка педагога до взаємодії з учнями і студентами забезпечується змістом освіти, який взаємопов'язує соціальну, економічну й екологічну складові, спрямовані на гармонізований розвиток особистості та суспільства й визначення ціннісних пріоритетів [7, с. 62]. Особливої уваги потребує розроблення профільного навчання у старших класах: теоретико-методологічні засади розвитку профільності навчання; диференційований підхід до навчання та виховання; культурологічний підхід; варіативність освіти; особистісно-праксеологічний вимір навчально-освітнього процесу; індивідуалізація навчання [9, с. 218–265]. Наявність у великих масштабах коронавірусного захворювання (COVID-19) та події навколо цієї гострої респіраторної інфекції спонукають до формулювання та виконання завдань життєдіяльності, які перебувають у межах особистісного, біосферного і ноосферного простору [1, с. 341–361]. Це спонукає до розроблення багатополярного ноосферного суспільства на принципах континентальності, духовності, справедливості, законності та стійкості, а також проектування

і пропозиції суспільству технології ноосферної соціалізації. Зазначимо, що компетентнісний підхід до розвитку особистості є складовою системи освіти [6, с. 108], спрямованої на вирішення означених проблем.

На сучасному етапі в освітніх і наукових колах обговорюється сутність і тенденції розвитку людини й суспільства в гармонії з природою, питання екології особистості і простору, доступного для розвитку. Розроблення проєктів сталого розвитку перебуває в межах єдиної концепції сталого економічного, екологічного та соціального розвитку, яку маємо узгоджувати, збалансовувати і періодично корегувати. Нині важливим є окреслення майбутніх орієнтирів в означеному контексті, де особливої уваги потребує забезпечення і збалансування взаємозв'язку виокремлених соціального та екологічного складників розвитку та розроблення системи закріплення рівних прав нинішнього і майбутніх поколінь на використання природних ресурсів.

Зазначимо, що наукове обґрунтування та впровадження в освітню практику шляхів розвитку особистості і суспільства в гармонії з природою є важливим для розв'язання низки суперечностей цивілізаційного характеру засобом гармонізації триєдиного життєвого ланцюжка «людина-суспільство-природа». Відповідно метою цієї праці є фрагментарне розкриття підходу до розбудови системи розвитку людини й суспільства в гармонії з природою. Упродовж розроблення використовується системний підхід, у якому увагу акцентовано на підготовці особистості до життя і продуктивної праці в гармонії з природою, що враховує небезпеки й ризики для людини, суспільства і природи на сучасному етапі.

Людина, приналежна двом просторам – природному та соціальному, має неповторну (індивідуальну) духовну, фізичну та інтелектуальну складові, які в особистісному життєвому просторі є частиною соціального світу. Водночас благополучно вона може існувати лише в гармонії з природою, цілісно розглядаючись у космічному, біологічному, психічному, соціальному, культурному та цивілізаційному вимірах.

У цьому контексті на сучасному етапі розвитку перед суспільством постає завдання створення світу культури та цивілізації шляхом проєктування нової реальності, яка забезпечуватиме поступ особистісного і суспільного характеру в умовах конкурентного швидкозмінного середовища глобалізованого простору. Процес проєктування та системного коригування поліваріантних концепцій розвитку особистості в гармонії з суспільством та природою ускладняється устроєм внутрішнього світу людини, структуруванням суспільства за певними характерними для них відносинами та сукупностями зв'язків форм природи. Потребу проєктування, реалізації й періодичного коригування життєвої та трудової траєкторії людству в процесі еволюції необхідно задовольняти за допомогою педагогів, саме з їх допомогою шукати відповіді на поставлені питання. Професійні параметри педагогів мають відповідати поставленим завданням [3, с. 161], а складовими якостей особистості вчителя має бути здатність до самоосвіти та самовиховання... [4, с. 142].

Розробляючи проекти розвитку учнів та студентів маємо враховувати, що компетентності є набутою в результаті діяльності характеристикою особистості, що сприяє її успішному входженню в життя [8, с. 32]. Вони розглядаються як інтегрований результат, що передбачає зміщення акцентів і накопичення визначених знань, умінь і навичок до формування і розвитку здатності практично діяти, застосовуючи досвід успішної діяльності в певній сфері [5, с. 8]. На цьому етапі потребують розроблення технології оцінювання компетентностей та їх рівнів, результати яких слугуватимуть передусім для моніторингу якості освітніх послуг і рівня навчальних досягнень у системі загальної середньої освіти та вищій школі, їх відповідності державним стандартам; використання результатів оцінювання роботодавцями з метою кваліфікованого відбору робочої сили; порівняння національних систем освіти. Компетентності розробляються на різних рівнях засвоєння змісту освіти з дотриманням критеріїв вікової періодизації. Водночас вибудовується ієрархія компетентностей: ключові над предметні, або базові, що опираються на пізнавальні процеси і виявляються в різних контекстах; загальнопредметні – незалежні від певної сукупності предметів або освітніх галузей; предметні – набуваються у процесі вивчення певної освітньої галузі.

Компетентності мають змінний характер та рухливу структуру, що залежить від пріоритетів суспільства, цілей освіти, особливостей і можливостей самовизначення і діяльності особистості в соціумі. Їх потрібно прогнозувати, проєктувати, розвивати та формувати у психологічній сфері особистості на рівні когнітивної, діяльнісної, мотиваційної, етичної, соціальної, поведінкової складових. Для освітньої практики компетентності можна представити так: ключові; за видами діяльності; у сфері суспільного життя; у галузях суспільного знання; у галузях суспільного виробництва; за складовими психологічної сфери; у сфері здібностей; за рівнем соціальної зрілості і статусу тощо.

Підсумовуємо: наукове обґрунтування шляхів підготовки педагога до розвитку особистості учня і студента в гармонії з природою спрямовано на розв'язання низки суперечностей цивілізаційного характеру через гармонізацію триєдиного життєвого ланцюжка «особистість – суспільство – природа», що сприятиме забезпеченню продуктивності суб'єктів взаємодії на вищому рівні розвитку.

Література

1. Вернадский В. И. Собрание сочинений: в 24 т. Т. 9: Химическое строение биосферы Земли и ее окружения. Биосфера и ноосфера. Москва: Наука, 2013. 574 с.
2. Зязюн І. А. Сугелостологічна природа психологічного досвіду особистості. *Науковий журнал*. Київ – Полтава, 2015. №1 (7). С. 10–28.
3. Піддячий В. М. Професійні параметри майбутнього вчителя. *Наукові записки*: збірник наукових статей. Київ: Вид-во НПУ імені М. Драгоманова, 2013. Вип. СХІІІ (113). С. 156–165.

4. Піддячий В. М. Професійні самоосвіта та самовиховання майбутнього вчителя. *Наукові записки*: збірник наукових статей. Київ: Вид-во НПУ імені М. Драгоманова, 2013. Вип. СХП (112). С. 140–146.
5. Піддячий М. І. Виховання і розвиток дітей засобами праці. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2007. № 3. С. 6–9.
6. Піддячий М. І. Соціально-професійний розвиток: компетентності старшокласників та студентів. Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи / Ред.: Ян Г'єсеяк, Іван Зимомря, Василь Ільницький. Конін; Ужгород; Бельско-Бяла. Т. VII: Ідентичність і свобода в освіті та науці. Київ: Посвіт, 2019. С. 107–110.
7. Піддячий М. І. Освіта і наука України у вимірі громадянських суспільств: соціально-професійна орієнтація. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2016. № 3–4 (48–49). С. 59–65.
8. Піддячий М. І. Історичні передумови та теоретичні засади профорієнтації школярів. *Педагогіка і психологія*. 2006. № 3 (52). С. 29–36.
9. Самодрин А. П. Архітектоніка профільної освіти. Кременчук: ПП Щербатих О. В., 2019. 504 с.